

Handikappolitiskt program

för Stockholms stad

– ett instrument för verksamhetsplaneringen

© Stockholms stad 2005
Grafisk design: Malin Bernt
Tryck: Edita
Upplaga: 8000 ex
Denna produkt finns även i cd-format (word/Daisy) och i Lättläst

Innehållsförteckning

Förord	sid 5
Bakgrund	sid 7
Syfte	sid 7
Vägledande principer	sid 8
Definitioner	sid 9

Grundförutsättningar för att uppnå delaktighet och jämlikhet

Ökad medvetenhet och kunskap	sid 10
Medicinsk vård och behandling, rehabilitering samt stöd och service ...	sid 11

Viktiga huvudområden för delaktighet

Tillgänglighet	sid 13
Utbildning	sid 14
Arbete samt ekonomisk och social trygghet	sid 15
Familjeliv och personlig integritet	sid 16
Kultur, rekreation och idrott samt religion	sid 17

Redskap för genomförandet

Kunskap och forskning	sid 18
Policy och planering	sid 18
Lagstiftning	sid 19
Ekonomisk politik	sid 20
Samordning	sid 20
Handikapporganisationer	sid 21
Personalutbildning	sid 22
Nationell granskning och utvärdering	sid 23
Tekniskt och ekonomiskt samt internationellt samarbete	sid 23

Förord

Beslut i kommunfullmäktige 14 december 2004:

Handikappolitiskt program för Stockholms stad gäller från och med 1 januari 2005. Programmet ersätter de policydokument för framtagandet av handikapplaner som antogs av kommunfullmäktige 6 september 1999.

Kommunstyrelsen ges i uppdrag att i samarbete med socialtjänstnämnden ansvara för uppföljning av det handikappolitiska programmet.

Socialtjänstnämnden uppmanas att följa förändringar i lagstiftning, föreskrifter och allmänna råd inom det handikappolitiska området och ansvara för eventuella konsekvensförändringar av det handikappolitiska programmet.

Nedanstående är hämtat ur Stockholms stads budget år 2005:

”Stockholms stads målsättning är att vara världens mest tillgängliga huvudstad år 2010. För att uppnå detta mål krävs att stadens samtliga verksamheter tar ansvar för tillgänglighet och bemötande på olika nivåer.”

”Huvudsakligt styrdokument är handikappolitiskt program för Stockholms stad som gäller från år 2005.”

”Viktiga frågor 2005-2007 är bland annat implementering av det handikappolitiska programmet.”

Bakgrund

Detta program, som ersätter handikapplanen från 1999, fastslår Stockholms stads handikappolitiska mål och inriktning. Utgångspunkten är FN:s standardregler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning full delaktighet och jämlikhet samt den nationella handlingsplanen för handikappolitiken.

Syfte

Syftet med det handikappolitiska programmet är att utifrån "FN:s standardregler", utifrån den nationella handlingsplanen för handikappolitiken, samt utifrån svensk lagstiftning skapa en gemensam syn på frågor med handikappaspekter i staden och tydliggöra det ansvar som samtliga nämnder och bolagsstyrelser har. Stadens handikappolitiska program ska utgöra en grund för åtaganden som ska utformas i anslutning till nämnders och bolagsstyrelser verksamhetsplanering. *Stadens handikapplan kommer således att bestå av stadens handikappolitiska program jämte alla nämnders och styrelser åtaganden som de framgår av respektive budget och verksamhetsplan.*

Den nationella handikappolitiken anger inriktningen för stadens handikappolitik Riksdagen antog år 2000 den nationella handlingsplanen för handikappolitiken, kallad "Från patient till medborgare" (Prop. 1999/2000:79). Den nationella handlingsplanen för handikappolitiken utgår från Förenta Nationernas 22 standardregler, Agenda 22, för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet. Sverige har förbundit sig att följa dessa regler och den nationella handlingsplanen tar fram de tre viktigaste målen för den svenska handikappolitiken:

- En samhällsgemenskap med mångfald som grund.
- Att samhället utformas så att människor med funktionsnedsättning i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet.
- Jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning.

Det handikappolitiska arbetet ska särskilt inriktas på att:

- identifiera och undanröja hinder för full delaktighet i samhället för människor med funktionsnedsättning.
- förebygga och bekämpa diskriminering mot personer med funktionsnedsättning.
- ge barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning förutsättningar för självständighet och självbestämmande.

Den nationella handlingsplanen berör myndigheter, kommuner, organisationer, transportörer, butiker, byggare och många andra. Men de berör också alla oss andra som lever i Sverige. Det är vårt gemensamma ansvar att skapa ett samhälle för alla. Det är vårt gemensamma ansvar att bygga ett Sverige där människor med funktionsnedsättning har samma rättigheter och möjligheter som andra medborgare.

Stockholm har målet att bli världens mest tillgängliga huvudstad år 2010. Stockholm ska vara "En stad för alla"! För att nå målet krävs kraftfulla insatser från stadens sida. Det handlar om utbildning, arbetsmarknad, kultur, bostäder, socialtjänst och samhällsplanering. Handikapperspektivet ryms inom alla samhällssektorer. Vissa förbättringar kan genomföras omedelbart, medan andra kräver investeringar och attitydförändringar, och kan ta längre tid.

Under var och en av FN:s standardregler har infogats ett antal frågor som har till uppgift att konkretisera hur nämnder/styrelser kan resonera för att levandegöra stadens inriktningsmål när det gäller den egna verksamheten. De är således endast en vägledning och inte frågor som måste leda till specifika åtaganden.

Vägledande principer

Alla människor är olika - men har samma värde!

De mänskliga rättigheterna gäller alla. Frågor som rör människor med funktionsnedsättning är alltså frågor om mänskliga rättigheter. Vi har alla olika behov och olika förutsättningar. Samhällets mångfald är en tillgång och människors olika bakgrund och erfarenheter bidrar positivt till gemenskapen och samhällsutvecklingen. En del av oss har alldeles särskilda behov och speciella förutsättningar och behöver mer för att få lika mycket. Detta ska beaktas vid all samhällsplanering.

Flertalet behov förenar oss oavsett om vi har funktionsnedsättning eller inte:

- Alla människor är lika mycket värda och ska bemötas med samma respekt.
- Varje människa med sin kunskap och erfarenhet är en tillgång för samhället.
- Var och en ska ha rätt och möjligheter att ta del av samhället utifrån egna intressen och behov.
- Alla måste kunna ta del av information och göra sig hörda.
- Varje person behövs för samhällets utveckling.

Alla nämnders ansvar

Handikappfrågor berör stadens alla verksamheter. Varje nämnd och styrelse har ett helhetsansvar inom sitt verksamhetsområde. Handikappaspekten ska vara en naturlig och integrerad del av det vardagliga arbetet. Utgångspunkten ska vara att man söker generella lösningar så att alla kommuninvånare kan ta del av verksamheten. Sär lösningar som motverkar delaktighet och integrering ska undvikas. Speciallösningar ska finnas i vissa fall för att särskilda individuella behov ska kunna tillgodoses.

Definitioner

Funktionshinder/funktionsnedsättning

Begreppet funktionsnedsättning innefattar ett stort antal olika funktionsnedsättningar. Människor kan ha funktionsnedsättningar på grund av fysiska eller intellektuella skador eller sjukdomar, syn- eller hörselskador eller -sjukdomar, medicinska tillstånd eller psykiska sjukdomar. Funktionsnedsättningen kan vara övergående eller bestående. En stor del av befolkningen har någon funktionsnedsättning. Detta behöver dock inte innebära att personen har ett handikapp.

Handikapp

Handikapp avser förlust eller begränsning av möjligheterna att delta i samhällslivet på samma sätt som andra. Handikapp beskriver mötet mellan människor med funktionsnedsättning och omgivningen. När en miljö eller en verksamhet inte är utformad efter människornas behov uppstår ett handikapp. Omgivningen avgör alltså hur handikappande en funktionsnedsättning blir. En speciell situation kan medföra handikapp, men inte en annan.

Jämlikhet och delaktighet

Begreppet jämlikhet vilar på principen om alla människors lika värde och därmed lika rättigheter och skyldigheter. För att full delaktighet ska uppnås krävs att miljön är så utformad att hela samhället blir tillgängligt för alla medborgare.

Tillgänglighet

Begreppet tillgänglighet ska i detta dokument tolkas mycket brett. Det är inte bara fysisk tillgänglighet utan även i betydelsen "att kunna ta del av". Det kan gälla information, kulturutbud, m m.

Med begreppet tillgänglighet avses sålunda både den fysiska miljöns och allmänna transportmedels tillgänglighet och användbarhet för människor med funktionsnedsättningar och att verksamheter och information är tillgängliga så att de kan nyttjas av människor med funktionsnedsättningar. Begreppet innebär också att det för människor med funktionsnedsättningar ska finnas möjligheter att kommunicera med hjälp av de media som finns.

Grundförutsättningar för att uppnå delaktighet och jämlikhet

Ökad medvetenhet och kunskap

FN:s standardregel nr 1:

"Staterna bör aktivt öka medvetenheten i samhället om människor med funktionsnedsättning, om deras rättigheter, behov och möjligheter och om vad de kan bidra med."

Den nationella handlingsplanen

Dessa arbetsområden ska prioriteras under de närmaste åren:

- Att se till att handikapperspektivet genomsyrar alla samhällssektorer
- Att skapa ett tillgängligt samhälle
- Att förbättra bemötandet

Stockholms stads handikappolitiska inriktningsmål

- Nämnder och bolagsstyrelser ska aktivt skapa ett tillgängligt Stockholm. De anställda ska ges en ökad medvetenhet och kunskap om människor med funktionsnedsättning i syfte att förbättra bemötandet och möjliggöra delaktighet och jämlikhet.
- Nämnder och styrelser ska också aktivt verka för att medborgare, näringsliv, organisationer, m m, får ökad kunskap och medvetenhet om levnadsförhållanden för människor med funktionsnedsättning i syfte att förbättra bemötandet och att möjliggöra delaktighet och jämlikhet.
- Stadens, nämnders och styrelser information ska senast år 2010 vara möjlig att tillgodogöra sig för människor med funktionsnedsättning och det ska då vara möjligt för alla att kommunicera med stadens förvaltningar och bolag. Information ska vara tydlig och begriplig samt ges i önskade former och på de medier som är tillämpliga.

Frågor som belyser inriktningsmålen:

1. Hur uppmärksammas behovet av tillgänglig information i förvaltningens informationspolicy?
2. Är informationen och service tillgänglig utifrån olika handikappaspekter, t ex för synskadade, döva, hörselskadade, och för personer med utvecklingsstörning?
3. Finns tillgång till information på större främmande språk och i lättläst form?
4. Hur inhämtar nämnden/styrelsen information och kunskap från personer med funktionsnedsättning och hur förs det ut till personalen?
5. Vad gör nämnden/styrelsen för att öka personalens kunskap om funktionsnedsättning och hur handikapp kan undvikas och därmed ge ett bättre bemötande?

SPRÅK LÄTTLÄST

Medicinsk vård och behandling, rehabilitering samt stöd och service

FN:s standardregel nr 2:

"Staterna bör ansvara för att effektiv medicinsk vård och behandling finns tillgänglig för människor med funktionsnedsättning."

FN:s standardregel nr 3:

"Staterna bör se till att rehabilitering erbjuds för människor med funktionsnedsättning för att kunna uppnå och behålla största möjliga självständighet och funktionsförmåga."

FN:s standardregel nr 4:

"Staterna bör garantera utvecklingen av och tillgången till stöd och service, inbegripet sådana hjälpmedel som bidrar till att personer med funktionsnedsättning kan bli mer oberoende i det dagliga livet och utöva sina rättigheter."

Nationella handlingsplanen

För att personer med funktionsnedsättning ska ha lika rättigheter och skyldigheter krävs stöd och service efter behov, lika möjligheter till utbildning och arbete, tillgänglighet till lokaler, verksamhet och samhällsinformation samt möjlighet att kommunicera med andra. Hälso- och sjukvård, hemtjänst, färdtjänst och olika stöd från socialförsäkrings-systemet är insatser som är nödvändiga för många personer med funktionsnedsättningar.

Genom habilitering (att öka förmågan) och rehabilitering (att återställa förmågan) ska den enskilde kunna återvinna och utveckla bästa möjliga funktionsförmåga och välbefinnande.

Personer med omfattande funktionsnedsättningar och föräldrar till barn med funktionsnedsättning måste få information om sina rättigheter och få de insatser man har behov av.

Stockholms stads handikappolitiska inriktningsmål

- Nämnder och styrelser ska inom sitt ansvarsområde erbjuda människor med funktionsnedsättning stöd och service så att de kan uppnå och behålla självständighet och funktionsförmåga. För frågor där flera huvudmän är inblandade ska samverkan ske enligt gjorda överenskommelser och på ett sätt som för den enskilde är enkelt och smidigt. Staden ska vidare sträva mot att utveckla samverkansformerna.
- Varje nämnd och styrelse ska tillse att berörd personal har god kunskap om och följer aktuella lagar, förordningar samt stadens beslutade principer, riktlinjer och överenskommelser.
- Nämnder och styrelser ska aktivt informera den enskilde om dennes rättigheter enligt lag och vid behov samordna olika huvudmäns insatser.
- Stadens alla nämnder och styrelser har ansvar att aktivt rehabilitera personal som råkat ut för sjukdom eller skada så att de kan återgå till verksamhet.

Frågor som belyser inriktningsmålen:

1. Vilken utbildning får nämndens personal i att upptäcka skador, sjukdomar eller psykisk ohälsa på ett tidigt stadium och i att hänvisa till rätt service?
2. Finns det inom skolverksamheten tillräckligt med resurser för att ge alla barn en god skolhälsovård? Finns resurser att upptäcka behov hos barn med funktionsnedsättning?
3. Ges insatserna efter behov, lika för kvinnor och män? Iakttas rätten till individuell plan?
4. Hur arbetar nämnden med förebyggande insatser? T ex att se till att alla personer med funktionsnedsättning inom det egna geografiska ansvarsområdet får kunskap om sina rättigheter och möjligheterna att få stöd och service, även den som ska ges från andra huvudmän?
5. Förekommer positiva, men icke inom rimlig tid verkställda beslut? Vilka insatser gäller det? Av vilken anledning?
6. Vilka insatser gör nämnden för att trygga den framtida rekryteringen av personal som ska utföra stöd- och serviceinsatser till personer med funktionsnedsättning?
7. Får nämndens/styrelsens egen personal, vid behov, rehabilitering?

Viktiga huvudområden för delaktighet

Tillgänglighet

FN:s standardregel nr 5:

"Staterna bör inse tillgänglighetens betydelse på alla områden i utvecklingen mot full delaktighet."

Den nationella handlingsplanen

Förbättrad tillgänglighet är en viktig demokrati fråga och leder till bättre förutsättningar för människor med funktionsnedsättning att studera, arbeta och klara det dagliga livet. Detta vinner såväl individen som samhället på.

Enligt Plan- och bygglagen ska enkelt avhjälpta hinder mot tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga undanröjas i byggnader som innehåller lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser.

Kraven på tillgänglighet bör preciseras i samband med nybyggnad och ändring av allmänna platser.

Tillgängligheten till transportsystemet bör fortlöpande förbättras och beaktas vid all planering och upphandling av infrastruktur, färdmedel, trafik och övriga tjänster. Målet för kollektivtrafiken är att den ska vara tillgänglig för personer med funktionsnedsättning senast år 2010.

Stockholms stads handikappolitiska inriktningsmål

- Enkelt avhjälpta hinder för tillgänglighet och användbarhet för personer med funktionsnedsättning på publika lokaler och på allmänna platser ska vara eliminerade senast år 2010.
- Som ett led i detta arbete ska tillgänglighetsplaner för den yttre miljön och för stadens offentliga lokaler upprättas senast år 2006 med inventeringar som grund och med åtgärdsplaner för att nå målet år 2010.
- Staden ska aktivt verka för att fastighetsägare, näringsidkare, myndigheter och organisationer senast till år 2010 eliminerar hinder för tillgänglighet till och användbarhet av lokaler till vilka allmänheten har tillträde samt för användning av allmänna transporter.
- "Stockholm, en stad för alla – riktlinjer för att skapa en tillgänglig och användbar utemiljö" ska följas vid alla förändringar i den yttre miljön. Staden ska införa basanpassning i nyproduktion av bostäder och lokaler och därigenom precisera de krav på tillgänglighet som finns i lagstiftning och byggregler. Tydliga tillgänglighetskrav ska inarbetas i översiktsplanen.

Frågor som belyser inriktningsmålen:

1. Är nämndens/styrelsen lokaler och verksamheter inventerade utifrån tillgänglighetsaspekter i vid bemärkelse?
2. Är nämndens/styrelsens informationskanaler möjlig att använda för personer med funktionshinder?
3. Är samtliga av nämndens/styrelsens lokaler som riktar sig till allmänheten tillgängliga? Är skyltning och angöring sådan att personer med funktionsnedsättning kan orientera sig till och i lokalerna?
4. Sker alla möten i lokaler som är tillgängliga för personer med rörelsehinder, anpassade för personer med synskador, allergier, m m, och utrustade med fungerande hörselslingor?

Utbildning

FN:s standardregel nr 6:

"Staterna bör erkänna principen om lika möjligheter till utbildning på grundskole-, gymnasie- och högskolenivå för barn ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning. De bör se till att sådan utbildning är en integrerad del av den ordinarie utbildningen."

Den nationella handlingsplanens mål överförda till utbildningssektorn

"En skola för alla" innebär att

- alla barn, unga och vuxna ska ha tillgång till och få likvärdig utbildning.
- varje enskild elev ska få möjlighet att utveckla sina förmågor.
- de barn, unga och vuxna som är i behov av särskilt stöd behöver bli bemötta med lyhördhet och respekt.

Full delaktighet för barn, unga och vuxna i skolsektorn handlar om

- tillgänglighet till information, verksamhet och lokaler.
- att ha kamrater och vara med i ett socialt samspel.

Jämlikhet i villkor för barn, unga och vuxna i skolsektorn handlar om

- att undervisning, och annan verksamhet, erforderliga läromedel, material och hjälpmedel ska anpassas till elevens behov.
- att bli bemött med respekt för såväl ens styrkor som ens svårigheter med krav och höga förväntningar jämsides med förståelse och stöd.
- att insatser samordnas med andra samhällssektorer.
- att åtgärdsprogram blir ett verktyg för skolans stöd till elever och för föräldrars och barns rätt till inflytande över barnets skolsituation.

Stockholms stads handikappolitiska inriktningsmål

- Alla barn, ungdomar och vuxna har, oavsett funktionsförmåga, rätt till en likvärdig utbildning samt en trygg och stimulerande förskoleverksamhet. Detta ska ges inom ramen för den ordinarie utbildningen om inte särskilda skäl talar för annat. Undervisning enligt särskolans kursplan ska erbjudas dem som har behov av sådan undervisning.

- För att barn, unga och vuxna som har behov av särskilt stöd ska kunna delta i skolverksamhet och uppnå målen ska staden erbjuda insatser i form av tillgängliga lokaler, undervisningsstöd, särskilda undervisningsgrupper, anpassade och i tid befintliga läromedel och hjälpmedel, åtgärdsprogram och ett bemötande grundat på kunskap om funktionsnedsättning.
- Staden ska aktivt verka för att privata utförare inom utbildningsområdet ska ge alla, oavsett funktionsförmåga, en likvärdig utbildning.

Frågor som belyser inriktningsmålen:

1. Finns någon plan för att tillgänglighetsanpassa förskolor och skolor inom nämndens område?
2. Finns någon plan för att kompetensutveckla förskolans och skolans personal om funktionsnedsättning och konsekvenser?
3. Finns någon lokal överenskommelse för samverkan med andra myndigheter eller huvudmän?
4. Finns åtgärdsprogram för barn med behov av särskilt stöd?
5. Hur beaktas elever med behov av särskilt stöd i verksamhetens planer?

Arbete samt ekonomisk och social trygghet

FN:s standardregel nr 7:

"Staterna bör erkänna principen att förutsättningar skapas för människor med funktionsnedsättning så att de skall kunna utnyttja sina mänskliga rättigheter, särskilt rätten till arbete. Såväl på landsbygden som i städerna måste de ha lika möjligheter till produktivt och inkomstbringande arbete."

FN:s standardregel nr 8:

"Staterna är ansvariga för att människor med funktionsnedsättning har social trygghet och tillräckliga inkomster."

Den nationella handlingsplanen

Att kunna delta i arbetslivet, och få sin försörjning genom eget arbete har stor betydelse för människors delaktighet och självbestämmande. Personer med funktionsnedsättning har ett lägre arbetskraftsdeltagande än befolkningen totalt. Hinder ska undanröjas eller minskas och kompensatoriska insatser vidtas för att minska ojämlikheter.

Arbetsmarknadspolitiska program ska underlätta för personer med funktionsnedsättning att delta i arbetslivet. Utbildningsväsendet ska underlätta för människor med funktionsnedsättning att skaffa sig yrkesutbildning och därmed tillgång till arbetslivet.

Det är viktigt att såväl arbetsgivare som människor med funktionsnedsättning har kunskap om vilka arbetsmarknadspolitiska stödinsatser som finns inom länsarbetsnämnder och arbetsförmedlingar. Sedan 1999 gäller lagen om förbud mot diskriminering i arbetslivet av personer med funktionsnedsättning och gäller såväl för redan anställda som för arbetssökande.

Stockholms stads handikappolitiska inriktningsmål

- Nämnder och styrelser ska beakta mångfald i sin personalpolitik och aktivt verka för att såväl förvaltningarna som det privata näringslivet möjliggör och underlättar anställning av människor med funktionsnedsättning.

Frågor som belyser inriktningsmålen:

1. Vad gör nämnden/styrelsen för att stimulera att människor med funktionsnedsättning får anställning i den egna förvaltningen?
2. Vad gör nämnden/styrelsen för att öka dels allmänhetens dels den egna personalens kunskaper om människor med funktionsnedsättning och därigenom motverka negativa attityder och fördomar mot anställda med funktionsnedsättning?
3. Vilka anpassningsåtgärder behöver göras för att det ska bli möjligt att anställa fler personer med funktionsnedsättning?
4. Hur kan nämnden/styrelsen bidra till att förändra attityder hos privata arbetsgivare?
5. Arbetar man inom ekonomiskt bistånd, i sina kontakter med personer med funktionsnedsättning metodiskt med att ersätta bidragsberoende med arbete?

Familjeliv och personlig integritet

FN:s standardregel nr 9:

"Staterna bör främja möjligheten för människor med funktionsnedsättning att leva familjeliv. De bör främja deras rätt till personlig integritet och se till att lagar inte diskriminerar människor med funktionsnedsättning när det gäller sexuella relationer, äktenskap och föräldraskap."

Nationella handlingsplanen

Det behövs en tydlig markering om det svenska samhällets syn på människor med funktionsnedsättning. Innebörden i att eftersträva delaktighet och jämlikhet i samhället är att lagar och föreskrifter ska utformas på ett sådant sätt att alla medborgare oavsett kön, ålder, funktionsnedsättning, ras, sexuell läggning, etnisk, språklig eller religiös tillhörighet kan uppnå full jämlikhet och delaktighet.

Stockholms stads handikappolitiska inriktningsmål

- Nämnder och styrelser ska tillse att den personliga integriteten och möjligheten till familjeliv beaktas och värnas för människor med funktionsnedsättning.

Frågor som belyser inriktningsmålen:

1. Vad gör nämnden/styrelsen för att motverka negativa attityder mot att människor med funktionsnedsättning ges förutsättningar att leva ett normalt familjeliv?
2. Erbjuder nämnden/styrelsen människor med funktionsnedsättning och deras familjer information om hur de kan skydda sig mot övergrepp?
3. Erbjuder nämnden/styrelsen familjer där någon har funktionsnedsättning stödinsatser i sådan omfattning att de kan leva ett normalt familjeliv?

Kultur, rekreation och idrott samt religion

FN:s standardregel nr 10:

"Staterna ska se till att människor med funktionsnedsättning kan delta i kulturlivet på lika villkor."

FN:s standardregel nr 11:

"Staterna skall vidta åtgärder för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning samma möjligheter till rekreation och idrott som andra."

FN:s standardregel nr 12:

"Staterna skall uppmuntra åtgärder som syftar till att skapa jämlika möjligheter för människor med funktionsnedsättning att utöva sin religion."

Den nationella handlingsplanen

Kulturella uttrycksformer som teater, litteratur, film, musik och konst kan minska fördomar, påverka attityder och tydliggöra hur personer med funktionsnedsättning bemöts.

Statens kulturråd har tagit fram ett handlingsprogram "Funktionshindrades tillgång till kultur", 1998:3. Målet för programmet är att förbättra kunskapen om behov hos personer som har funktionsnedsättning, stärka samarbete och samverkan mellan kulturområdet och handikappområdet, utveckla nya verksamhetsformer samt se över tekniken. Exempel på förbättringar är syntolkning, textning och uppläsning av texter bl a på biografier och teatrar samt utbildning av personal i bemötandefrågor.

De statliga kulturinstitutionerna och de institutioner som får statsbidrag har ett särskilt ansvar att söka nya vägar att nå fram till de grupper som idag inte är delaktiga i landets kulturutbud. Undersökningar visar att tillgängligheten ökat under senare år men att målet är långt ifrån uppfyllt.

Stockholms stads handikappolitiska inriktningsmål

- Nämnder och styrelser ska tillse att stadens verksamheter och anläggningar senast år 2010 är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning så att de har möjlighet att såväl besöka som aktivt utöva sina kulturella, fritids- och idrottsintressen samt sin religion. Nämnder och styrelser ska verka för att detta genomförs även av ickekommunala verksamhetsutövare.
- Nämnder och styrelser bör i största möjliga utsträckning förlägga sina evenemang, konferenser, m m, till lokaler som uppfyller kraven på tillgänglighet.

Frågor som belyser inriktningsmålen:

1. Hur annonseras utbud och aktiviteter? Är informationen tillgänglig?
2. Sker verksamheten i tillgängliga lokaler? Finns ett varierat utbud för personer med olika funktionsnedsättningar?
3. Kan personer med funktionsnedsättning ta del av det ordinarie utbudet av verksamheter? Förekommer särlösningar som komplement? Förekommer särlösningar i brist på integrerade lösningar?

Redskap för genomförandet och hur reglerna kan omsättas i praktisk handling

Kunskap och forskning

FN:s standardregel nr 13:

"Staterna tar det yttersta ansvaret för att kunskap om levnadsvillkoren för människor med funktionsnedsättning samlas in och sprids och också för att stöd ges till forskning på alla områden, inklusive det som är till hinder i deras liv."

Den nationella handlingsplanen

Forskning om handikapp har intresserat svenska forskare inom beteende- och samhällsvetenskap endast i liten utsträckning. Den har ingen framträdande plats i vetenskapssamhället och är ett förhållandevis nytt forskningsfält. Mycket sällan finns forskning som utgår från de personer som har någon funktionsnedsättning eller som tar utgångspunkt i medborgarrätten.

Stockholms stads handikappolitiska inriktningsmål

- Stadens nämnder och styrelser ska skaffa sig kunskap om levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning. Inventeringar och kartläggning om verksamheternas tillgänglighet och kvalitet ska ligga till grund för nämndernas/styrelsernas verksamhetsplanering.
- Nämnder och styrelser ska följa upp effekter av genomförda förändringar och på vilket sätt dessa påverkar levnadsförhållanden för människor med funktionsnedsättning.

Frågor som belyser inriktningsmålen:

1. Vilka inventeringar och brukarundersökningar som berör området funktionsnedsättning görs inom nämnden/styrelsen?
2. Vilken forskning/forskningsanknytning förekommer i verksamheterna?

Policy och planering

FN:s standardregel nr 14:

"Staterna skall se till att handikappaspekterna beaktas i alla relevanta policysammanhang och i all planering på riksnivå."

Den nationella handlingsplanen

För att förverkliga FN:s standardregler måste handikapperspektivet finnas med på alla nivåer i samhället och i alla verksamheter. Standardreglerna bör finnas med som ett aktivt instrument vid planering, beslutsfattande och genomförande. Eftersom många av de viktigaste besluten som berör människor med funktionsnedsättning fattas på lokal nivå är det viktigt att alla kommuner för in handikapperspektivet i verksamheten.

Stockholms stads handikappolitiska inriktningsmål

- Samtliga nämnder och styrelser ska i sin verksamhetsplan ange åtaganden som leder till att stadens inriktningsmål i handikappolitiska programmet kommer att uppnås. Åtagandena ska bygga på en kartläggning av de totala behoven och vara kostnadsberäknade.
- Åtagandena ska följas upp i samband med verksamhetsberättelse och bokslut. Åtgärder ska planeras på både lång och kort sikt med målet inställt på en tillgänglig stad år 2010.

Frågor som belyser inriktningsmålen:

1. Hur beaktas handikappaspekter i nämndens/styrelsens beslutsprocesser?
2. Görs konsekvensanalyser av förslag till beslut som är av vikt för personer med funktionsnedsättning?
3. Har handikapprådet, i enlighet med dess instruktioner, givits möjlighet att i god tid medverka i planering och beredning av ärenden med handikappaspekter?

Lagstiftning

FN:s standardregel nr 15:

"Staterna har ansvaret för att det skapas en rättslig grund för åtgärder som leder till delaktighet och jämlikhet för människor med funktionsnedsättning."

Den nationella handlingsplanen

Enligt Handikappombudsmannen, HO, har Sverige varit ett föregångsland vad gäller lag-stiftning för det individuella stödet.

Sverige kan däremot inte redovisa lika omfattande generell rättighetslagstiftning som vissa andra länder. Inte heller uppfyller Sverige helt FN:s standardregler. Det gäller t ex så kallat domstolstrots med icke verkställda domar. Den enskilde får inte de stödinsatser som hon har rätt till. Det finns brister i kunskap om barn med funktionsnedsättning. De får därigenom svag rättssäkerhet i skolan. Kommunerna får kritik för tillämpning av FN:s standardregler, framför allt när det gäller tillgänglighet.

Stockholms stads handikappolitiska inriktningsmål

- Nämnder och styrelser ska självklart efterleva den lagstiftning som finns inom handikappområdet.
- Nämnder och styrelser ska aktivt informera människor med funktionsnedsättning om de lagar, bestämmelser och av fullmäktige beslutade styrdokument som reglerar rättigheter och skyldigheter.

Frågor som belyser inriktningsmålen:

1. Vilka lagar, policydokument och riktlinjer gäller för funktionshinderområdet inom nämndens/styrelsens verksamhet?
2. Hur många domar, sanktionsavgifter och vitesförelägganden har nämnden ådragit sig för icke verkställda beslut? Verkställs positiva beslut inom rimlig tid?
3. Finns tillräckliga kunskaper om LSS även hos handläggare inom individ- och familjeomsorg, socialpsykiatri samt äldreomsorg?

Ekonomisk politik

FN:s standardregel nr 16:

"Staterna har det ekonomiska ansvaret för nationella handlingsprogram och åtgärder som skall tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet."

Den nationella handlingsplanen

En av de grundläggande principerna inom svensk handikappolitik är den så kallade ansvars- och finansieringsprincipen. Den innebär att varje sektor i samhället ska utforma och bedriva sin verksamhet så att den blir tillgänglig för alla medborgare, inklusive personer med funktionsnedsättning. Kostnaderna för de nödvändiga anpassningsåtgärderna ska finansieras inom ramen för den ordinarie verksamheten. Ofta används även begreppet "mainstreaming" för att tydliggöra allas ansvar.

Stockholms stads handikappolitiska inriktningsmål

- Stadens nämnder och styrelser ska enligt ansvars- och finansieringsprincipen beakta handikappaspekter i sin verksamhetsplanering. Staden ska se till att arbete med tillgänglighet och övriga frågor som berör människor med funktionsnedsättning är en naturlig del av allt ordinarie arbete.

Frågor som belyser inriktningsmålen:

1. Hur verkar nämnden/styrelsen för att handikappaspekter ska kunna beaktas i den ekonomiska planeringen?
2. Har befintliga brister inom funktionshinderområdet kartlagts och kostnaderna för att åtgärda dem redovisats?

Samordning

FN:s standardregel nr 17:

"Staterna är ansvariga för att nationella samordningskommittéer eller liknande organ inrättas, som säkerställer att handikappfrågor samordnas."

Den nationella handlingsplanen

Handikappombudsmannen, HO, har i uppgift att bevaka efterlevnaden i Sverige av FN:s standardregler och rapportera till regeringen. På det nationella planet finns samordningsformer inom regeringskansliet där man avser att tydligt beakta

handikappperspektivet i kommittéer och utredningar och bereda och samordna frågorna med handikappaspekter inom regeringskansliet.

Stockholms stads handikappolitiska inriktningsmål

- Kommunstyrelsen har ett övergripande ansvar för att samordna stadens handikappolitiska arbete.
- Stadens nämnder och styrelser ska se till att samordningen utvecklas och förbättras inom och mellan förvaltningar, mellan staden och landstinget, mellan staden och staten samt mellan staden och näringslivet/organisationer i de frågor som gäller människor med funktionsnedsättning.

Frågor som belyser inriktningsmålen:

1. Vilka mötesformer finns mellan nämndens/styrelsens politiker och handikapprådet för att diskutera viktiga planeringsfrågor?
2. Hur arbetar nämnders och bolags ledningar för att olika avdelningar inom förvaltningen ska samverka och underlätta för den enskilde att få ändamålsenlig service?
3. Vilka former har nämnden/styrelsen för att samråda lokalt med andra huvudmän så att en effektiv verksamhet kan utformas?

Handikapporganisationer

FN:s standardregel nr 18:

"Staterna bör erkänna handikapporganisationernas rådgivande roll när det gäller att fatta beslut i handikappfrågor."

Den nationella handlingsplanen

Handikapprörelsen gör en viktig samhällsinsats bl a genom att följa och rapportera om livsvillkoren för personer med funktionsnedsättning, peka på behov och brister, föreslå lösningar och medverka både i debatten och i det konkreta arbetet för att bygga ett samhälle för alla.

Stockholms stads handikappolitiska inriktningsmål

- Nämnder och styrelser ska iaktta den lagstadgade skyldigheten att samverka med handikapporganisationer.
- Nämnder och styrelser ska, enligt gällande instruktioner för stadens handikappråd, ge råden möjlighet att ha aktivt brukarinflytande – insyn, inflytande och möjligheter att påverka.

Frågor som belyser inriktningsmålen:

1. Hur är handikapprådet och organisationerna delaktiga vid verksamhetsplanering så att deras kunskap kan tillvaratas, t ex vid inventering av tillgänglighet?
2. Får handikapprådet reella möjligheter, i form av tid och resurser, att vara delaktiga/påverka i utredningar som berör levnadsförhållanden för människor med funktionsnedsättning?

Personalutbildning

FN:s standardregel nr 19:

"Staterna är ansvariga för att det på alla nivåer finns lämplig utbildning för all personal som deltar i planeringen och genomförandet av program och service för människor med funktionsnedsättning."

Den nationella handlingsplanen

Bemötande är en fråga som angår oss alla. Olika perspektiv och förväntningar på mötet behöver synliggöras och uppmärksammas av såväl den enskilde som de professionella så att hinder och konflikter som försvårar kommunikation och möten kan undvikas.

Levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning som har utländsk bakgrund bör uppmärksammas särskilt.

Stockholms stads handikappolitiska inriktningsmål

- Stadens nämnder och styrelser ska ge sin personal utbildning så att de får ökad kunskap om funktionshindrades levnadsförhållanden så att de därigenom kan medverka till att personer med funktionsnedsättning får full delaktighet och jämlikhet liksom till ett förbättrat bemötande. "Nationellt program för att öka kompetensen om bemötandet", som har utarbetats av Statens institut för särskilt utbildningsstöd, Sisus, ska beaktas vid fortbildningsinsatser på stadens arbetsplatser.
- Specialkompetens behövs för vissa yrkesgrupper. Personalgrupper som arbetar med stöd och service för personer med funktionsnedsättning ska ha den utbildning, erfarenhet och kompetens som arbetet kräver.

Frågor som belyser inriktningsmålen:

1. Vilken utbildning/fortbildning som berör handikappaspekter ges till nämnden/styrelsen och dess personal samt till handikapprådet?
2. I vilken omfattning förekommer fortbildningsinsatser om bemötande?
Hur används handikapporganisationerna/handikappråden som resurs vid dessa utbildningstillfällen?

Nationell granskning och utvärdering

FN:s standardregel nr 20:

"Staterna är ansvariga för fortlöpande granskning och utvärdering av nationella program och tjänster för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet."

Den nationella handlingsplanen

Handikappombudsmannen, HO, har i uppgift att bevaka efterlevnaden av FN:s standardregler i Sverige. HO rapporterar till regeringen.

Stockholms stads handikappolitiska inriktningsmål

- Nämnder och styrelser ansvarar för att en sådan granskning och uppföljning av den egna verksamheten görs att det klart framgår hur och när stadens inriktningsmål kan nås.

Frågor som belyser inriktningsmålen:

1. Sker granskning, uppföljning och utvärdering av alla gjorda åtaganden i verksamhetsberättelse och bokslut?
2. Har konsekvenserna av principiellt viktiga beslut för personer med funktionsnedsättning beskrivits i beslutsunderlaget?

Tekniskt och ekonomiskt samt internationellt samarbete

FN:s standardregel nr 21:

"Stater, både industri- och utvecklingsländer, har ett ansvar för att tillsammans förbättra levnadsförhållandena för personer med funktionsnedsättning i utvecklingsländerna."

FN:s standardregler, regel nr 22:

"Staterna skall delta aktivt i internationellt samarbete när det gäller åtgärder för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet."

Den nationella handlingsplanen

Handikappaspekter ska vara en given del i allt internationellt arbete.

Stockholms stads handikappolitiska inriktningsmål

- Nämnder och styrelser ska sträva efter att delta i internationella samarbetsprojekt som berör den egna verksamheten.
- Nämnder och styrelser ska lyfta fram frågor om tillgänglighet och andra handikappaspekter samt ta del av kunskap och gjorda erfarenheter i andra länder.

Frågor som belyser inriktningsmålen:

1. Deltar nämnden/styrelsen i något samarbetsprojekt i andra länder?
2. Förekommer studiebesök, praktikplatsutbyte eller annat erfarenhetsutbyte i andra länder?
3. Hur tar nämnden/styrelsen del av erfarenheter som gjorts i andra kommuner i Sverige eller i andra länder?

